

Isidor Trier alias Ole Svendsen: Under Jorden i Jylland

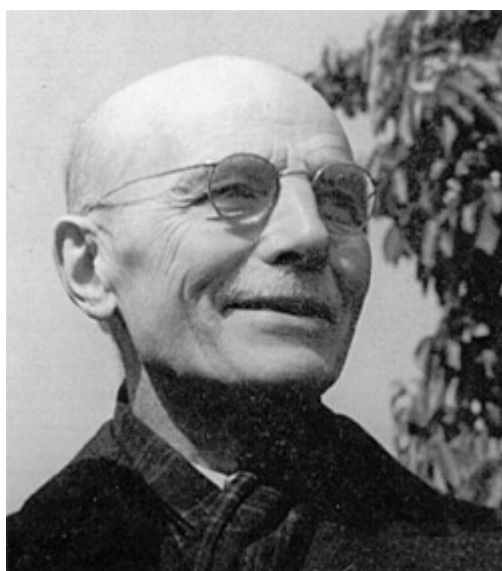
Oktober 1943 - Maj 1945

Erindringerne er efter mit skøn nedskrevet i 1949

Isidor Trier 1871 - 1958

Overretssagfører i København

Flygtning i Aagaard: oktober 1943 - maj 1945

På flugt for tyskerne

Tyskernes Besættelse af Danmark tog sin Begyndelse i 1940 den 9. April og varede til den 5. Maj 1945. Herom findes der en omfattende Litteratur. Om dens Indvirkning på Indbyggernes Privatliv findes der også mange Afhandlinger, som umuligt kan indeholde noget om alle deres Skæbner, der blev mere eller mindre påvirket af det tyske Voldsregime.

Dog er det ikke Meningen med nedenstående Bemærkninger at beskrive nogen af de Tragedier, der blev udspillet i de 5 ulykkessvangre Aar, men kun at tale om nogle Hændelser af lysere Karakter og af ganske familiær Interesse.

I et af de første Besættelsesaar havde Tyskerne beslaglagt det mosaiske Trossamfunds Register over dets Medlemmer og disses Adresser. Da der til at begynde med ikke viste sig Tegn til, at Tyskerne vilde de danske Jøder til Livs, men at de muligvis før eller senere ville bemægtige sig deres Ejendele, som de gjorde overfor Jøderne i Tyskland, var der en Del danske Jøder, der for en Sikkerheds Skyld tildels mere eller mindre pro forma - overførte deres Formuer-Effekter til Ikke-jøder.

Saaledes overførte jeg mine Værdipapirer til mine Børn (Karen, Ingeborg, Bent og Grethe), fik "Borgervennerne" til for min der indestaaende Kapital at indkøbe en Livrente for mig (at min Begæring derom først indkom efter Udløbet af Aarets Indsendelsesfrist, tages der paa Grund af min Hensigt med Begæringen velvillingst intet Hensyn til af Administrationen), ligesom jeg skødede Ejendommen H.A.Clausensvej 24 til Datter og Svigersøn (Frederiksen).

Da det var gjort, følte jeg mig temmelig rolig overfor Tyskernes eventuelle "Ekspropriation" . At de skulle beslutte sig til at rette en personlig Forfølgelse imod Jøderne, frygtede jeg ikke.

Henimod Midten af September 1943 kom imidlertid Adam Weis op paa mit Kontor og meddelte mig, at man i Byen havde hørt om, at Tyskerne havde i Sinde at foretage en Jøde-Razzia, og at jeg vist gjorde bedst i at gøre mig usynlig paa min Bopæl og mit Kontor. Jeg gik straks over til Formanden for det mosaiske Trossamfunds Repræsentantskab (C.B.Henriques) og fortalte ham, hvad jeg havde hørt. Han var meget tryk, idet han for nylig havde talt baade med Justitsministeren og Biskop Fuglsang Damgaard,

der mente at være særlig vel underrettede om Tyskernes Stillingtagen til de danske Jøder, og de havde sagt, at der var intet at frygte i nævnte Henseende. Min Kollega Richard Møller, der som medlem af Modstandsbevægelsen vidste god Besked med, hvad der foregik, mente heller ikke, at der paa det Tidspunkt var overhængende Fare. Ca. en Uge senere kom Adam Weis atter op og fortalte, at der ventedes en Razzia i Løbet af faa Dage, og nu mente Richard Møller ogsaa, at det var tilraadeligt for mig at gøre mig usynlig i Kontor og Hjem, hvad jeg da besluttede.

Jeg gik straks atter over til C.B.Henriques og fortalte ham, at nu forsvandt jeg. Han var stadig tryk og fremkom med de samme Begrundelser derfor som ved mit forrige Besøg. Jeg blev straks af Edna Marcussen fulgt ud til Grethe og Adam for at holde mig skjult.

Da jeg ikke havde Fornemmelse af at være forfulgt, tog jeg frisk Luft paa Spadsereture i Kommunen, hvor jeg nu og da, f. eks. i Ordrup Mose, kunne se enkelte Individder, der tydeligt kunne stilles i Klasse med mig. Da Razziaen var begyndt, var Grethe imidlertid ikke rolig ved, at jeg var der i Huset, hvor Tyskerne maaske kunne finde paa at søge mig; eller ved mine Spadsereture, navnlig ikke, naar jeg fra en Automat-Telefon paa Ordrupgade vilde indlede en Samtale med Kontoret, hvor hun gav sin Misfornøjelse tydeligt til kende og afbrød Samtalen hurtigt. Man fandt det da rigtigst, at jeg forlod Bloksbjerget Nr. 2.

Og efter Aftale med Arkitekt Helge Finsen og Hustru Merete tog jeg saa Ophold hos dem, hvor jeg fik et rart lille Kvistværelse at sove i, efter at Helge Finsen havde forsynet det skraa Vindue med tilstrækkelig Mørklægning. Øverst oppe paa Trappen kunne jeg staa og se, naar der kom besøgende ved Stueindgangen, og jeg holdt mig forsigtig tilbagetrukket. Jeg fik dog siden at vide, at de besøgende alle var Modstandsfolk ligesom Finsens selv, der ogsaa havde en del Arbejde med Udsendelse af illegale Blade. På Bertingsbakke 8

blev der ogsaa passet godt paa mig. Men stedet laa ikke i nogen egentlig Farezone.

Det eneste jeg skulle holde mig fra, var en større Villa ved Enden af Vejen, som var beboet af en Forlagsboghandler Bjørn Eriksen, der var kendt som for tyskervenligsindet, saa han efter Kapitulationen blev straffet temmelig strengt, og som var saa musik interesseret, at han ved tilbud om økonomisk Støtte til den unge danske Musik-verden forgæves havde forsøgt paa at komme til at spille en Rolle der. Hans Tilbud var blevet afslaaet, og han fik ikke Foden indenfor. Jeg sørgede selvfølgelig for paa mine spadsereture at gaa i en passende Afstand udenom hans Domicil.

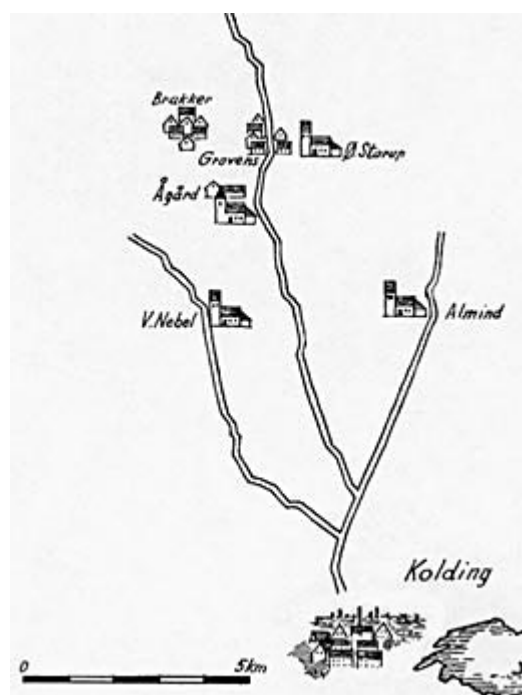
Da jeg havde opholdt mig nogle Dage hos Ægteparret Finsen, fik vi en Dag besøg af Helge Finsens Søster, Asylbestyrerinde for Vesterbros Asyl. Hun var ikke blot som en opofrende Moder for Asylbørnene men var ogsaa for Børnenes Forældre som en selvskreven Raadgiver og Hjælper, til hvem disse henvendte sig, naar der i Hjemmene opstod vanskelige Problemer at løse. Hendes Sind var stærkt bevæget efter en af hende med stort Mod og Aandsnærværelse foretaget og vellykket Aktion til Redning af et par jødiske Asylbørn og deres Forældre fra Tyskernes paagaaende Forfølgelse og Eftersøgning. Hun havde ikke blot maattet kæmpe imod Tyskernes Foranstaltninger, men havde ogsaa haft en vanskelig Kamp at udkæmpe med Forældrene, der i deres Kortsynethed satte sig hæftigt til Modværge overfor en midlertidig Adskillelse fra Børnene. Disse kunne optages paa et Hospital, hvor man ikke ogsaa kunde modtage Forældrene.

Samme eller den følgende Dag kom Karen paa Besøg og fortalte, at 2 Gestapofolk sent paa Aftenen i Forvejen havde besøgt hende, der var alene med Edna Marcussen, for at afhente mig. Skønt Karen var meget nervøs derover, holdt hun dog Hovedet koldt og oplyste dem om, at jeg ikke længere boede der, men var bortrejst, uvist hvorhen, og ikke længere ejede Huset. Og paa den ene Tyskers Spørgsmaal

om, hvorfor hun var saa nervøs, kunne hun svare, med Henviſning til det sene Tidspunkt for deres Besøg til, at Tyskerne nylig havde holdt hendes Mand en Maaned i Horserød.

Idet Tyskerne fjernede sig, raadede den ene hende til at nedtage fra Indgangs-Havelaagen det der anbragte Skilt med mit Navn ! De 2 Tyskere var saa lemfærdige med deres Efterforskning, at de gjorde Indtryk af helst at være fri for at finde nogen at arrestere.

Rejsen til Aagaard

Da Antonius nyligt var kommen hjem fra et foredragsbesøg i Aagaard, hvor han havde lært den grundtvigske Frimenighedspræst Richard Andersen og Hustru og en Del af Befolkningen at kende som flinke, elskværdige Folk, havde han straks fra Dommer Andersens Telefon faaet forespurgt, om Pastor Andersen og Frue ville huse mig, og faaet

bekræftende Svar. Saa nu maatte jeg vælge Sverige eller Aagaard som Tilflugtssted. Og jeg valgte straks ubetinget Aagaard, da jeg havde erfaret, at enkelte Redningsekspeditioner over Sundet var mislykkedes, og jeg absolut ikke vilde udsætte mig for noget saadant, naar det paa en fornuftig Maade kunde undgaas.

Altsaa pakkede Karen omgaaende mit Tøj sammen i Antonius' nylig benyttede store Kuffert. Og Fru Merete kørte med mig ind til Hovedbanen og anbragte mig i Toget, som skulle føre mig over, efter at hun som en kærlig Moder havde taget Afsked med mig.

Paa Storebæltfærgen traf jeg sammen med Antonius, der ledsagede mig til Aagaard. Vi lod os ikke mærke med, at vi fulgtes ad, og i Hotellet i Fredericia, hvor vi drak en Kop Kaffe, fandt jeg et Bord i en temmelig dunkel Krog bag en Pille, hvor vi bænkedes os, da jeg havde set 2 københavnske Kolleger efter hinanden vise sig i Lokalet, og jeg ikke brød mig om at besvære dem med Viden om min Nærværelse.

Richard Andersen

Sisse Andersen

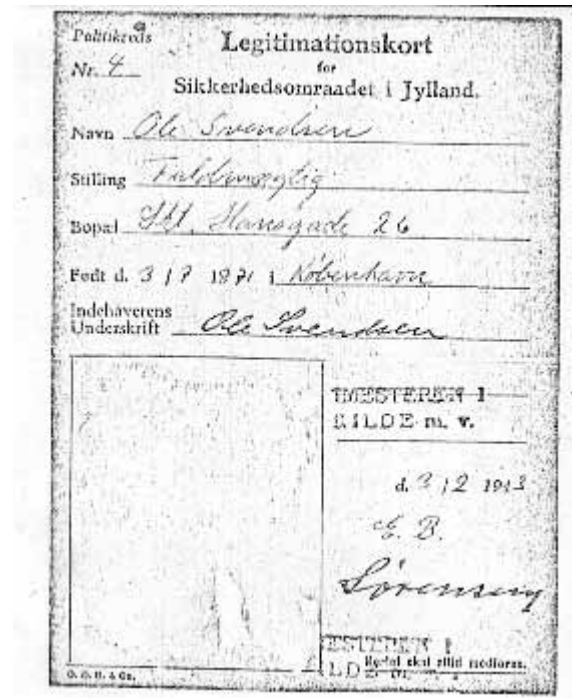
Ankomne til Aagaard blev vi modtaget af Pastor Andersen, der sammen med Antonius slæbte den store Kuffert op i Præstegaarden paa Kirkebakken, hvor man overlod mig et hyggeligt Værelse paa 1. Sal. Kort efter Ankomsten indtog vi en udmærket Frokost; og der var Snaps paa Bordet ! Dette fremhæves, fordi Pastor Andersen, da C. Th. Zahle noget senere sendte mig en Kasse med forskellig vin samt en Flaske Akvavit, altid har holdt paa, at det var mig, der indførte Spiritus i Præstegaarden !

DAABSATTEST	
for	
Familienavn:	SVENDSEN
Fornavn:	OLE
Fødsel, Sogn, Herred og Amt.....	KØBENHAVN, TRINITATIS SOGN
Fødselsaar og -Dag	1871. 3 (tre) JULI
Kirken, hvori Barnet er døbt eller fremstillet efter Hjemmedøb.....	TRINITATIS KIRKE
Dødsaar og Dødsdag samt -- hvis BARNET er hjemmedøbt -- Aar og Dag for Fremstillingen i Kirken	1871. 25 AUGUST.
Foreldrenes fulde Navn og Stilling....	KØBMAND HANS PETER SVENDSEN og Hustru ANE-MARIE PEDERSEN.
	Overensstemmelsen med Ministerialbogen bekræftes.
	KØBENHAVN den 23 MAJ 1942.
	M. P. J. Nielsen

Nr. 4. Det kongelige Biskopstue, Biskopsgade 17, Kbhvn. K.
Blank Papir i Særskilt L. Skjænkelse C. 1942.

Straks efter Frokosten fandtes det tilraadeligt, at Antonius forlod Aagaard, for at der ikke skulle opstaa nogen Mistanke om vor Samhørighed. Man havde lige før min Afrejse hjemmefra faaet en venligsindet Præst Skydskaarde til at

udstede en Daabsattest for mig som "Ole Svendsen"; og et "Legitimationskort" som den Gang udkrævedes, havde min Kollega Richard Møller ogsaa udfærdiget til mig, altsaa paa "mit nye Navn". Under dette Navn levede jeg derovre og benævnes jeg fremdeles, naar jeg kommer der paa Besøg.

Pastor Andersen fortalte mig straks, at der der paa Egnen ikke fandtes ondsindede Tyskervenner, saa jeg behøvede ikke at nære Frygt i saa Henseende, hvad jeg da heller aldrig gjorde. Ved vor Ankomsten udtalte Antonius til Pastor Andersen som beroligende, at mit Ophold vel ikke vilde komme til at strække sig udover højst 4 Maaneder. Det kom imidlertid til at vare indtil Kapitulationen - eller 19 Maaneder !

Om at leve "under Jorden"

Og saa begyndte et nyt og særpræget Afsnit af mit Liv i Begyndelsen af Oktober 1943. For det første gjaldt det for mig om at holde mig incognito. Det var ikke saa svært endda. Efter Pastor Andersens Raad holdt jeg mig foreløbig indenfor Kirkebakken og nærmeste Omegn; men da der var gaaet 8 -

14 Dage, mente han dog, at jeg for ikke netop at gøre mig bemærket med min Tilbagetrukthed - burde mende mig lidt imellem Folk. Altsaa blev jeg, naar Præsteparret blev inviteret ud, opfordret til at komme med, hvad jeg saa gjorde.

Aagaard Frimenigheds præstegård

Det var noget helt nyt at være Genstand for Folks Venlighed uden spor af Titulaturhøflighed, at føle sig kun som et ubeskrevet Menneske, der af en eller anden ukendt Grund var Gæst i Præstegaarden. Da Præstens kun præsenterede mig som Fuldmægtig Ole Svendsen og ellers ikke fortalte om mine personalia, var der heller ingen, der spurgte derom, hvilket var meget behageligt. Naar jeg fandt anledning til at motivere mit Ophold der, fortalte jeg, at Hensigten dermed var at styrke mine Nerver i den sunde Landluft. Pastor Andersen bidrog ogsaa til min Tryghedsfølelse ved Vished om, at Folk ikke vilde udspørge mig - dog med en enkelt Undtagelse, et Handelsgartner-Ægtepar, der var meget nysgerrige, men ellers gode Mennesker.

Da jeg efter 6 - 8 Ugers Ophold vilde have besørget en Kasse Æber til Mathilde og Theodor Zahle, begav jeg mig ind i Gartneriets Pakrum, som jeg antog for saa neutralt et Sted, at jeg hurtigt kunne forsvinde igen. Men der havde jeg gjort

Regning uden Vært, eller rettere ikke regnet med Værten, der fra Beboelseshuset fik Øje paa mig og straks indfandt sig med venlig Opfordring til at komme med ind i Huset, hvilket jeg fandt mig nødsaget til at efterkomme, for at ikke et Afslag skulde findes paafaldende.

Vi kom først ind i Køkkenet, der nyligt var ombygget til helt igennem elektrisk Køkken, og som Ægteparret var meget glade ved, ja, jeg tror nok, at jeg var næsten lige saa glad ved det, da jeg nu var kommet ind i Løvens Hule. Der udspandt sig nemlig straks et jysk Interview:

Manden: Hvor længe har De været her ?

Jeg: En 3 Ugers Tid, tror jeg

Konen:

Nej, jeg saa Dem i Kirken for 6 Uger siden.

Jeg :

Aa ja, jeg husker ogsaa Fejl, Tiden gaar saa hurtigt. Hvor det Køkken ser lyst og nydeligt ud.

Manden :

Hvor længe bliver De her ?

Jeg :

Til mine Never er blevet rigtig stærke igen. Er komfuret ogsaa elektrisk ?

Manden :

Ja, har De forretning ?

Jeg :

Næh, det har jeg ikke. Og hvor praktisk De har indrettet de høje, indmurede Skabe.

Manden :

De har maaske haft Forretning ?

Jeg :

Næh, det har jeg ikke. Og saa er De helt fri for Røg og Aske her.

Saa var Interviewet til ende, og vi bænkedes os hyggeligt inde i den gammeldags Stue ved en Skaal Frugt. Og siden var vi kun gode Venner.

Når man lever under falsk Flag og vil være helt incognito, skal man helst have en god Hukommelse. Medens Karen omhyggeligt havde fjernet mine Forbogstaver fra det meste af mit Tøj eller havde forsynet det med "S" eller "O.S." i Stedet for "I.T.", var der dog en eller enkelte "Misteltene", som var overset, saasom et Par Lommetrøklæder, som Fru Andersen ved Strygningen fandt forsynede med, men hurtigt befriede for "I.T."

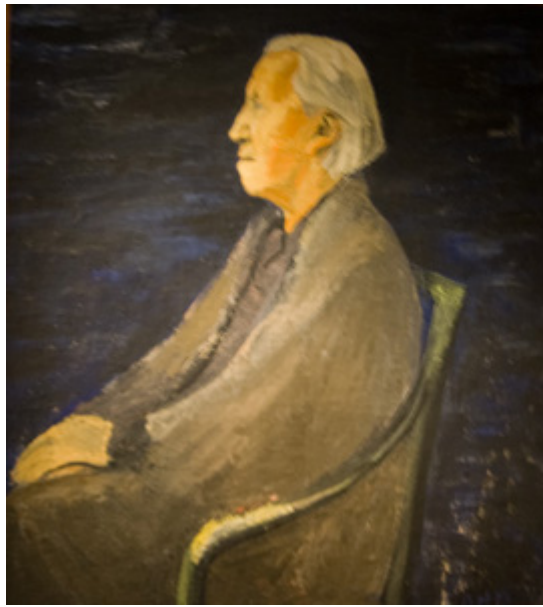
En ung Pige i Huset kom ind til Fru Andersen og sagde, at der ved Hanken paa min store Kuffert sad et Kuffertmærke, paaetegnet med Navnet "Emil Frederiksen", hvilket var kendt paa Egnen efter hans Besøg der fornylig og hans meget højt vurderede Foredrag om H. C. Andersen. Fru Andersen fik med Aandsnærværelse hurtigt spundet en lille Ende, der kunne opfattes som en plausibel Forklaring. Men Kuffertmærket blev fjernet.

Ved et Komsammen en Aften i Præstegaarden, kom en litteraturinteresseret Gaardmandsfrue Rasmussen fra Fredsted ogsaa ind paa Emil Frederiksens Foredrag om H.C.Andersen og spurgte mig, om jeg kendte Emil Frederiksen? "Ja", svarede jeg, "af Omtale".

Ved en Middag hos Mejeribestyreren, hvor ogsaa Gaardmandsfrue Østergaard med store, noget udstaaende Øjne var tilstede, havde hørt om mine Nerver, som skulle styrkes, sagde hun pludselig til mig: "Jeg synes De ser ud til at være kommet Dem udmærket". "Ja", sagde jeg, "den udmærkede Luft". Hun: "Og navnlig Fru Andersens gode Pleje", hvad jeg

naturligvis bekræftede. Men der troede jeg mig gennemskuet af hendes stirrende Øjne. At dette dog ikke havde været Tilfældet, fik jeg længe efter at vide.

Venskabet med Elise Konstantin-Hansen

Portræt af Elise Konstantin Hansen
malet af Olivia Holm Møller

I et meget lille, straatægt Hus ved Landevejen, lige ved Kirkebakken, tilhørende den gamle Malerinde Elise Konstantin Hansen, boede denne, der i ca. 10 Aar havde været blind.

Gennem Antonius vidste Karen, at Pastor Andersen saa godt som dagligt havde læst højt for hende, der interesserede sig meget for god Litteratur, bl.a. om kirkelige Emner. Karen havde derfor, inden jeg tog hjemmefra, raadet mig til at afløse Præsten med oplæsning for Elise, som alle i Aagaard kaldte hende. Og det Raad fulgte jeg gerne, ogsaa for min egen Skyld, idet jeg derved regelmæssigt fik læst hver Hverdag-Formiddag 1½ a 2 timer, hvad jeg meget kunne trænge til.

Elise var et intelligent og interessant Menneske, elskværdig og livlig. Var der noget, hun mente at burde, men ikke kunde

huske, slog hun sig selv for Panden. Hun var ikke huslig, men kunne dog fra Stolen, hvori hun sad, passe den lille Kakkelovn med Brændsel, naar den trængte dertil, og ikke nogen anden var tilstede, der kunde hjælpe hende. I Reglen havde hun en Hushjælperske, dog ikke uden Afbrydelse. I sidste Fald var der altid en eller anden nærtboende Kvinde, der kom og gjorde i Stand hos hende og bragte hendes Mad eller hjalp hende med Strikketøjet, naar hun havde "tabt Masker". Under mine besøg hos Elise var det navnlig "Ingemor", Nabogaardejeren Juel Østerlunds Kone, der hyppigt kom for at se til Kakkelovnen eller for, naar hun havde varm Kaffe paa Kanden, at bringe denne ind og traktere Elise (og mig) med en Kop samt med friske, hjemmebagte Kager. Dette var det første, hvorved Ingemor vandt mit Hjerte.

Til Elise kom man ind igennem en uaflaast Indgangsdør til et ganske lille Vindfang, hvorfra en Døraabning, lukket med en tæt Portiere, førte ind til hendes lille Opholdsstue, hvorfra en Dør førte ind til et meget lille Rum med hendes Seng og lige netop Plads til at komme forbi den og ind i et endnu mindre Køkkenrum. Fra Vindfanget førte en Dør modsat Portieren ind til et meget lille Kammer, beregnet for en Hushjælperske.

Nogle faa Dage efter at jeg havde begyndt mine Formiddagsbesøg hos Elise, kom jeg ind i Vindfanget, hvor jeg hørte Elise raabe: "Hvem er det?" Omgaaende svarede jeg uden Betænkning: "Det er Trier", men korrigerede mig øjeblikkeligt: "Nej Sludder, Svendsen"!

Om denne Bommert mælede ingen af os noget førend ved Afskedsgildet efter Kapitulationen, hvor Elise i en lille Tale bl.a. sagde: "Ja, jeg vidste nu godt, hvilken Familie Svendsen hørte til, men jeg har ikke fortalt det til nogen". Valget af de Bøger, vi skulle læse, overlod vi til Pastor Andersen Og det fortrød vi ikke.

Ham der hilser

Foto: Bent G. Trier

Fra en Sommerferierejse i Sydvestjylland sammen med mine Søstre Sophie (kaldet Fifi) og Mathilde omkring 1890, havde jeg bevaret det Indtryk, at man hilste paa Folk, man mødte, selv om man ikke kendte dem. Denne Kundskab mente jeg at maatte rette mig efter, hvorfor jeg overalt, hvor jeg færdedes i Landsbyen eller paa Vejene udenfor den, pligtskyldigst hilste paa alle, jeg mødte. Dette har aabenbart kendetegnet mig i Befolkningens Øjne, saa selv adskillige Aar efter, naar jeg besøger Aagaard, møder jeg Folk, som jeg slet ikke mindes at have set før, men som hilser mig, vel fordi jeg er "ham der hilste".

De daglige sysler

Pastor Andersen havde et omfattende Bibliotek, som stod til min Raadighed, og som jeg benyttede mig af om Aftenerne, naar jeg ikke skrev Breve. Om Dagen gik jeg min daglige Spadseretur, der dog højst strakte sig til ca. 8 Km, puslede nu og da lidt i den rummelige Præstegaardshave med Gravning, Skuffen, Riven og Plantering etc. og hjalp i Høsttiden med at sætte Neg i hæs, vende slaaet Korn til Tørring hos et Par Gaardejere eller i Foraarstiden med at rense i Roerækkerne, hvor jeg siddende op ad et Markdige sammen med Gaardejer Juhl nød den af Fruen udbragte Madkurvs Indhold af varm

Kaffe og Brød. Det var med Selvbeherskelse, at jeg maatte gribe med mine By-Hænder om de med Tidsler stærkt blandede Kornneg ! Saa Tiden gik hurtigt for mig, saa hurtigt, at jeg ofte syntes, at Dagen havde været for kort.

Ikke destomindre var Præsten ængstelig for, at jeg skulle savne Adspredelse, hvorfor han, der havde hørt om mine L'hombre-aftener hjemme, arrangerede nogle L'hombrepartier i Præste-gaarden eller hos Bekendte, efter at han, skønt slet ikke interesseret for Kortspil, havde studeret L'hombre Reglerne i en Kortspillebog. Ja, han studerede ogsaa Skakreglerne for om fornødent at kunne dyrke dette spil sammen med mig, der for Resten ikke tidligere havde dyrket det. Som Følge af L'hombrespillet paastod Præsten ogsaa maaske med en vis Ret, at det var mig, der havde indført Kortspil i Præstegaarden ligesom Spiritus'en.

Brevskrivning

Jeg skrev ofte Breve hjem til Børnene, og navnlig naar jeg modtog Brev hjemmefra, besvarede jeg dem omgaaende. Jeg nævnede selvfølgelig hverken Navne paa nogen af dem, jeg skrev om eller skrev til, men benyttede Omskrivninger, som næppe kunde forstaas af andre end dem, de var bestemt til, og de adresseredes til Rich. Mølles Datter, der straks bragte dem til Clausensvej 24.

Friskolelærer
Th. Støvring

Trods alle iagttagne Forsigtighedsregler var Grethe dog meget betænkelig ved min megen Brevskrivning og udtrykte

en Gang i et Brev, at hendes Helbred vilde være meget bedre, hvis der ikke kom saa mange Breve til hende, som der gjorde.

Postmesteren spurgte en Gang Friskolelærer Støvring, der kom meget i Berøring med Præsten: "Hvem er egentlig ham, der bor hos Præsten", hvortil Støvring, der var underrettet lidt om Aarsagen til mit Ophold i Aagaard, svarede: "Jo, han hedder Svendsen". "Tak", sagde Postmesteren, "det ved jeg sgu nok, der kommer Bunker af Breve til ham". Men mere kom der ikke ud af den Forespørgsel.

Fester og Kaffeslapperas

Som ovenfor nævnt, kom jeg efterhaanden i selskabelig Forbindelse med en Række af Præstefamiliens Omgangsvener, der ganske naturligt ogsaa blev mine Venner.

Selskabelighedens Art var ikke helt den sammen som den i Hovedstaden. Til Fødselsdags-Kur kom man - mest efter Opfordring - om Morgenen til et udvidet Kaffebord, der kunne grænse til et godt Frokostbord i Omfang. Iøvrigt var Kaffeslapperaser meget almindelige. Det kunde hænde, at man i Løbet af en Dag var til Kaffe 4 Gange. Det almindelige Traktement ved Kaffeborde i private Hjem var - maaske med ganske uvæsentlige ændringer - fuldstændig ensartet, nemlig bestaaende af: Rundstykker med tykt Smør, Formkage, Lagkage og tørre Kager, altid i denne Rækkefølge.

Aagaard Forsamlingshus

Ved Forenings- og Foredragsmøder i Forsamlingshuse, hvor der altid var Kaffe bord, fulgte der med Kaffen en Underkop med 1 Stk. Wienerbrød og 1 Konditorkage.

I Aagaard trivedes en Del Foreningsliv. Foruden Gymnastikforening, Boldklub og Haandværkerforening var der en Slags Borgerforening kaldet "Fostbroderskabet", hvis Formaal hovedsagelig var af selskabelig Art. Den holdt ikke mange Møder i løbet af Aaret, men i alt Fald i Midten af hver December fejredes Foreningens Fødselsdag, hvor de aandrige Medlemmer udfoldede sig i Taler og Festsange; deriblandt udmærkede sig navnlig "Astrid Bøgely", Gaarden Bøgelys Ejer Jacobsens Hustru, der hvert Aar skrev en Slags Revu af vittigt Indhold over Aarets Begivenheder.

Jeg har desværre ikke kunnet deltage personligt i disse Fødselsdagsfester, men har dog som Medlem af Foreningen i en Række af Aar efter min Hjemrejse modtaget Tilsigelse dertil. Mine Svarskrivelser i saadan Anledning til Formanden ,Pastor Richard Andersen formede sig undertiden paa Rim ,som jeg har haft en Svaghed for; et Eksempel findes vedføjet her paa Marginen, af hvilket man ogsaa kan faa et svagt Begreb om saadanne Festers Forløb. Naar jeg deltog i Selskabelighed. maatte jeg ganske naturligt paa Grund af min Tunghørhed, da jeg den Gang ikke havde nogen Hørehjælp, gaa glip af at høre en væsentlig Del af, hvad der blev sagt,

naar Talen ikke rettedes direkte til mig.

Men i visse kredse var nogle af de tilstedeværende saa venlige at gentage for mig Pointen af, hvad der var blevet fortalt, naar de kunne se, at jeg ikke havde kunnet høre det. I saa Henseende har jeg bevaret Søstrene Fru Lars Hansen, Havebrugs-konsulentens Kone, og Frk. Mary Rasmussen i taknemmelig Erindring. En Gang ved et Selskab i Præstegaarden udlovede jeg i en fremlagt Skrivelse - jeg tror - 10 Ispinde fra Is-Fabrikken paa "Bøgely" til den, der talte tydeligt (for mine Ører) - at faa udleveret imod en af mig udstedt Anvisning derpaa. Herom havde jeg selvfølgelig i Forvejen truffet Aftale med Astrid Bøgely. Vinderen, Landstingsmand Jørgen Bjerg, foretrak dog at nyde Isen selskabeligt og gjorde derfor en Middag i sit Hjem for en hel Del Bekendte, hvor Desserten var megen Is.

Jøder og Tyskere under samme tag

Ligesom den daglige Levemaade var uforstyrret af Krigen mærkede man i Aagaard heller ikke noget direkte, korporlige, personlige Krænkelser fra Værnemagtens Side i Modsætning til, hvad der foregik andre Steder i Landet. Dog var flere Personer aktive Modstandsfolk, og enkelte Jøder, eftersøgt og jaget af Gestapo, hvem det ved Befolkningens Mellekomst heldigvis ikke lykkedes dem at finde. De kom i Tide "under Jorden". Undertiden maatte de gentagne Gange skifte Opholdssted paa Egnen for at undgaa Forfølgelsen.

Pastor Andersen deltog som adskillige andre der paa Egnen aktivt i Modstandsbevægelsen, Udsendelse af talrige illegale Blade o.a. Skønt han i Almindelighed ikke lod sine Nerver Paavirke af den dermed forbundne Risiko, kunne det hænde, at han, naar om Aftenen en Bil hørtes holde udenfor Præstegaarden, fandt Anledning til skyndsomst at forsvinde gennem Haven ned i en Hulvej langs denne og op paa Lars Hansens Grund, hvor han kunne være godt skjult.

Det hændte nemlig nu og da, at en Vognfører, der ikke var kendt med Vejen op ad Kirkebakken til Vester Nebel, der drejede til venstre, i Mørket tog fejl og drejede til højre op mellem Kirken og Præstegaarden, hvor Passagen endte blindt for Køretøjet. Derfra hidrørte Standsningen udenfor Præstegaarden.

Et Par unge, jødiske Piger, der var gode Veninder og havde tjent paa 2 Gaarde i nærheden, men var eftersøgt af Gestapo, tog Præsten sig af og fik dem anbragt skiftevis hos forskellige Privatfolk indtil han efterat have forsynet dem med falske Legitimationskort og Daabsattester kunne rejse med dem til København, hvor andre efter Aftale skaffede dem til Sverige.

De havde mørkt, semitisk Ydre og var, navnlig den ene, meget talende saa det var svært, skønt de blev anbragt hver for sig og paa lidt Afstand fra Præsten, at gennemføre deres incognito paa Rejsen over. Inden deres Afrejse var de inde i Præstegaarden i Rejsetøjet, og den ene af dem, hvis store sorte Haar med Krøller om hele Forhovedet var særlig iøjnefaldende semitisk, havde anbragt et Hovedtørklæde omhyggeligt saaledes at kun meget lidt af Haaret var dækket.

Da jeg forklarede hende, at det ville være langt bedre til Undgaaelse af en maaske farlig Opmærksomhed fra andres Side, om hun skjulte saa meget som muligt af Haaret under Tørklædet, lod hun til at forstaa det. Men, som jeg erfarede, havde hun dog ikke nænnet at skjule Haar eller Krøller.

Den ene af Pigerne er senere naaet til Israel, og den anden er Sygeplejerske paa et københavnsk Hospital. En Gang i 1944 blev det meddelt Sognefogden, at en Afdeling tyske Sanitetstropper skulde anbringes i Aagaard. De blev saa anbragt i Forsamlingshuset, som derved blev spærret for Aagaard Beboerne; men de var iøvrigt ret tilbageholdende.

Deres Officer skulde anbringes hos Private efter

Sognefogdens Skøn, saa en af dem fik tildelt Præstegaarden, hvor han fik Mad tilbragt fra et under aaben Himmel anbragt Feltkøkken, ved en Oppassers Hjælp. Da han lagde Vægt paa at faa et Værelse med Varme, og Gæsteværelset ikke var forsynet dermed, fik han mit lille Værelse overladt, og jeg flyttede ned i Spise- og Legestuen.

Da man spurgte ham, om han ville høre den tyske Radio-udsendelse fra England var han nær ved at komme i Ekstase af Raseri, men han ville gerne høre Radio fra Tyskland. Det maatte man føje ham i, skønt den netop udsendtes paa den Tid af Dagen, hvor jeg plejede at høre den danske Udsendelse fra England.

Hans Ophold i Præstegaarden varede kun 5 Dage i hvilke han eller hans Oppasser dog naaede at faa stænket Fedtepletter - antagelig fra den fede Kaalsuppe - paa Væggen som Erindring om det uvelkomne Besøg.

Senere fik vi indkvarteret 2 Menige, der dog klarede sig med Gæsteværelset om Natten, men fik Tilladelse til at indtage deres Maaltider nede i Spisestuen. De opførte sig meget beskedent og undgik af yderste Evne at støje, naar de med deres Træsaaler travede op ad Trappen, klamrende sig til Gelænderet. De udtalte deres Overbevisning om, at det, hvis Englænderne landsatte Tropper paa Vestkysten, vilde være ude med Tyskerne i Jylland.

Nogle Dage senere, da der i Forsamlingshuset havde været holdt Foredrag af en "virkelig Doctor" om Situationen, var Humøret hos dem blevet bedre, dog kun for nogle faa Dage. De var i det hele taget meget kede af at være borte fra deres Hjem og ønskede kun Slut paa Krigen.

Medens man i almindelighed tog Mørklægningen med sorte Gardiner alvorligt, var der dog undtagelser herfra. Saaledes havde Skræderen, der arbejdede til langt ud paa Natten i sit Værksted paa 1ste Sal med et stort Gavlvindue, der vendte

ud mod Landevejen paa langs, intet Gardin for dette, skønt en mægtig stærk elektrisk Lampe sendte sit blændende Lys langt ned ad Vejen. Der skete ham dog intet. Og Installatør Jensen, der havde mange originale Ideer og saaledes paa en lokal Erhvervsudstilling mødte med en elektrisk Kanon, der virkelig skød med en Staalkugle, naar man trykkede paa en Knap, han, der havde en højere Officer og Læge indkvarteret, plæderede overfor denne frimodigt sin absolute Mening om det forkastelige i Hitlers Politik. Man frygtede for, at han vilde blive skudt. Men der skete heller ikke ham noget. Det var jo kun Sanitetstropper, der var indkvarteret.

Paa Møllen var bl.a. indkvarteret en halvvoksen, lille, tyk russisk Fange, der fungerede som Kok ved Feltkøkkenet. Paa Møllen var man ham venligsindet og vilde gerne tale med og opmuntre ham. Men saasnart Underofficeren mærkede dette, blev det Russeren strengt forbudt at tale med nogen Dansk.

Førend Indkvarteringen fandt Sted, var Forsamlingshuset et Sted, hvor man gerne kom til Møder med Foredrag eller anden Underholdning. Naar Foredragsholderne kom udefra, samlede man derefter ofte Foredragsholderen og Præstens incl. mig hos Møller Pedersen med dennes fornøjelige Familie til "lidt Aftensmad" eller rettere et bugnende Maaltid med Øller og Snapse. Der følte man sig altid gæstfrit modtaget og hyggede sig.

Foredrag og Gymnastikopvisning

I Vintermaanedernes Torsdag Aftener holdt Pastor Andersen i Præstegaarden litterære Foredrag og Oplæsning, hvor mange Tilhørere indfandt sig, ofte ca. 90 Mennesker, der tildels kom langvejs fra. I en Pause imellem Foredrag og Oplæsning indtoges en Kop Kaffe, som Pastorinden sørgede for med Assistance af hjælpsomme Damer. Brød til Kaffen og Sukker

sørgede Mødedeltagerne selv for at medbringe.

Bent Trier, søn af Isidor Trier

Han flygtede også fra tyskerne. Først til England og senere til USA, hvor han

fik en stor stilling på en af flyfabrikkerne.

Under arbejdet med faderens erindringer var jeg flere gange i kontakt med ham telefonisk. Han fortalte bl.a. at da hans far vendte hjem efter kapitulationen var han som 10 år yngre. Så værdifuldt havde det fremmedartede liv og de mange venner i Aagaard været.

Bent, der fra et Ferieophold fra Amerika efter Krigen en Aften gjorde stor lykke ved i Forsamlingshuset at forevise sin udmærkede Film, fik ogsaa Lejlighed til som Møllerens Gæst at imponeres af de ombudte Bjerge af lækre Svinekoteletter paa Fade, der saa snart de var gaaet om, fyldtes med nye Bjerge, hvilket bragte Tanken hen paa Galten Sæhrimmer.

I September - Oktober arrangerede saa godt som hvert Aar Præsten og Havebrugskonsulenten Lars Hansen et Foredragsmøde paa 2 - 3 Dage i den meget gamle Gymnastiksal paa Lars Hansens Ejendom (tidligere Havebrugsskole). 3 Foredrag om Dagen var det almindelige. Imellem eller efter disse bød Lars Hansens Frue Foredragsholderne og Præstens med Ros og Følge til Kaffe bord, Middags- eller Aftensbord. Det var ogsaa et hyggeligt Hjem at komme i, hvad jeg mange Gange har haft Glæde af.

I denne Gymnastiksal foregik ogsaa de aarlige Gymnastikopvisninger af de forskellige stedlige Hold, nemlig Smaadrengehold, Smaapigehold, voksne Dreng, voksne

Piger, midaldrende Mænd og midladrende Fruer. Med undtagelse af Fruernes har jeg overværet alle Aldres Opvisninger og beundret den energiske og dygtige Ledelse af hvert enkelt Hold. I de unge Pigers Hold udmærkede Juel Østerlunds og Ingemors 2 Døtre Inge og Karen sig, hver sit Aar som Holdets Fløjmand og Fanebærer. Nogle Aar senere har Karen ogsaa efter paa Højskole at have uddannet sig dertil virket som Leder af Pigeholdet.

Nævnte Gymnastiksal maatte faa Aar derefter nedrives for at forebygge, at den paa Grund af Ælde skulde styrte sammen.

Bertel

Bertel ved rokken

Foto: Bent G. Trier

I 2 smaa Stuer i et Hus paa Kirkebakken ud til Lars Hansens Gartnerihave boede en meget gammel Dame (ca. 90 år), der altid gik under Navnet "Bertel" (Forkortelse for Bertelsen). Hun havde tjent hos afdøde Pastor Brøcker, der havde skabt den Aagaardske Frimenighed og gjort sig fortjent ved Opførelsen

af dennes Kirke. Hun havde bestyret hans Hus og været som en Moder for Eleverne i en lille Højskole og en almindelig Skole, som Brøcker havde drevet.

Bertel havde ord for sin Strenghed, blandet med Retsind, overfor de unge Mennesker. Da hun en Gang saa, at nogle af Eleverne i Højskolen gjorde sig lystige over at se et Kærestepar blandt Eleverne bag et Vindue i Stueetagen af Skolebygningen hygge sig som - ja som Kærestefolk plejer, gjorde Bertel intet for at forhindre dem deri, men anbragte et Gardin bag Vinduet.

Bertel interesserede sig ogsaa paa sine gamle Dage for Mennesker, specielt dem i Aagaard, og fik igennem Besøg, som hun ofte modtog af Beboerne der, alt at vide om Folk der i Byen og dannede sig sin Mening derom, hvilket hun ogsaa udtalte, selv om den var kritiserende, være sig over høj eller lav.

Hun havde et lille Job ved at spinde Hørgarn paa sin ældgamle Ten og mindede mig ved sit mærkelige og alvorlige Ansigt om en af Nornerne, der sad og spandt vore Livstraade.

Ved hendes 90 Aars Fødselsdag, der fejredes i Præstegaarden, hentydede jeg ogsaa dertil i en lille - selvfølgelig versificeret speech. Til Trods for sin Alvor og Strenghed og den puritanske Tarvelighed i hendes Paaklædning manglede hun dog ikke Sans for sit Ydre. Da Bent paa et Besøg mærkeligt nok fik Tilladelse til at fotografere hende og foretrak at have hende siddende i Haven, hvor der var koldt i Forhold til Stuevarmen, lagde jeg hendes Sjal over hende, idet vi gik derud. Men da hun var anbragt paa en Stol i den rette Belysning, smøgede hun Sjalet af sig; hendes forholdsvis pæne Kjole skulde da ses paa Billedet.

Trods den høje Alder gik hun heller ikke af Vejen for denne Verdens Goder, naar de tilbød sig. Ved et Æbleskivegilde paa

Kroen, som var kendt for sine udmærkede Æbleskiver, havde en af de tilstedeværende bemærket og moret sig med at tælle, hvor mange Bertel satte til Livs, og havde naaet et enormt Antal: 16 Stk. Fra Kroens Side var der sørget for et ubegrænset Antal til vor Disposition.

Bertel var ikke meget ældre end Elise Konstantin Hansen, med hvem hun havde mange fælles Erindringer. Elise besøgte hende ofte, men det sagdes, at de havde vidt forskellige Anskuelse om mange Ting, saa de altid kom lidt i Skænderi.

Bertel og Elise i præstegårdshaven

Skuespil

Foruden de foran nævnte Efteraarsmøder med en Række Foredrag arrangerede Pastor Andersen flere Aar i Træk Sommermøder i Præstegaardshaven med dramatisk Underholdning. For Eksempel opførtes et Aar Jakob Knudsens: "Den gamle Præst", hvor jeg havde det betroede Hverv at medvirke som Statist (en af Bønderne).

Onkel Ole tager sig en snus mens Jørgen Drostrup Andersen ser nysgerrigt til.

Begge er klædt på til at spille med i Dons Christensens grundlovsskuespil i 1949: Væveren fra Mern. Vi optrådte på scenen i Vingted og på Skamlingsbanken for en tusindtallig forsamling. - Efter de 5 års besættelse af tyskerne var der stor forståelse for, at Grundloven skulle vi kæmpe for.

Senere, da Tyskerne havde forladt det under Besættelsen af dem beslaglagte Stadion et Stykke ud ad Vejlevej, blev dette, der fra Naturens Side saavelsom ved vel indrettede Anlæg og Bebyggelse egnede sig udmærket til Folkemøder, Sportsplads, Friluftsteater, Danseplads m.m. benyttet til Opførelse af de af Præsten arrangerede Skuespil på Grundlovsdag (1949) efter ministeriel Tilskyndelse. Ved denne Lejlighed opførtes "Jens Væver". Et andet Aar "Købmanden i Venedig". Det var et mægtigt Arbejde Pastor Andersen udførte med iscenesættelse. Instruktionen af uøvede Kræfter og egen Udførelse af den sværeste Rolle i de forskellige Skuespil, som altid gjorde stor Lykke.

Gode venner

Ved det første af Torsdagsmøderne, som jeg overværede, stiftede jeg Bekendtskab med Møller Pedersen og hans Kone, som trakteredede mig med sit medbragte fine Brød, bagt i Møllerens Bageri. Hun maa have haft et godt Øje for Fysionomier. Samme Aften, da de kom Hjem, havde Mølleren

spurgt hende, hvad hun mente jeg var. "Selvfølgelig Sagfører", havde hun straks svaret. Hun var, hørte jeg, almindelig afholdt og beundret. Næste Torsdag, jeg saa hende, saa hun meget medtaget ud, og kort Tid derefter døde hun, saa jeg desværre ikke naaede at lære hende nærmere at kende.

Men Mølleren og hans Børn havde jeg megen Fornøjelse af at lære at kende. Foruden Mølleri havde han Landbrug, et Bageri og et privat Elektricitetsværk at passe. Han havde sin Søn som Medarbejder, der ved Faderens Død nogle Aar senere blev dennes Efterfølger.

En af de 3 Døtre, den ældste, Fru Astrid Jacobsen (Bøgely), hende med det kvikke Hoved, kom jeg til at sætte megen Pris paa. Da jeg hørte, at hun havde boet en Aarrække i Amerika (Canada), og jeg paa den Tid søgte at lære noget Engelsk med Henblik paa den Mulighed, at Bent kunde komme hjem fra Amerika med en amerikansk Kone, henvendte jeg mig til hende med Anmodning om at lære mig den engelske Udtale at forstaa gennem Øret. Hun var straks villig. Undervisningen foregik dels i Spisestuen, dels i Køkkenet, mens hun skrællede Kartofler eller Æbler. Men ved en Misforstaaelse blev det kun til, at jeg ved Oplæsning fik min egen Udtale lidt forbedret. Senere fik jeg Lov til at hjælpe lidt med ved "Bøgelys" Tobakshøst, saa jeg bildte mig ind, at jeg kunde gøre nogen Nytte.

En anden af Møllerdøtrene, gift med en Godsejer Ravn paa Als, er ogsaa kvik. Hende kom jeg kun enkelte Gange sammen med hos Mølleren. Ved en Sammenkomst i Forsamlingshuset i Anledning af Møllerenes Begravelse, hvor min Rejse derover for at deltage blev paaskønnet med Taknemmelighed, udtalte nævnte Fru Ravn sin undren over, at jeg aldrig havde besøgt dem. Men det havde nu den naturlige Forklaring, at jeg ikke var blevet opfordret dertil ! I Øjeblikket fandt jeg mig dog kun beføjet til at sige noget om den store Afstand.

Den sidste Gang jeg traf Fru Ravn og Manden paa Møllen, var den 1. Maj 1945, idet Mølleren nogle Maaneder i Forvejen ved et Gaasegilde hos Astrid "Bøgely" havde indbudt alle de tilstedeværende til straks, naar Kapitulationen indtraadte, at være hans Gæster for at fejre denne Glædesfest, hvortil hans afdøde Hustru havde samlet en rigelig Forsyning af de bedste Drikkevarer i Kælderen.

Paa Møllerens Grund førte en Markvej ned ad en Skrænt til en ret lang og bred Dal, gennemløbet af Aaen, der havde givet Landsbyen Navn. Naar Mølleren henad Aften gik derned, var det rørende at se, hvor glade hans græssende belgiske Heste blev over hans Besøg . Hestene vedblev, indtil han havde forladt engen, at følge tæt efter ham med Mulerne mod hans Ryg. Ledsagerne kunde til deres Forbavselse blive Genstand for lignende Kærtegn.

Til Møllerens Bedrift hørte ogsaa Svineopdræt. Dette foregik paa 1ste Sal over et Udhus med udvendig Trætrappe ned i Gaarden. Deroppe var det en Nydelse at se, hvor sundt og godt de velplejede Grise af alle Aldre, hver Alder i sit propre Aflukke, hvadede det. De betonlagte Gulve skinnede af Renhed, og Luften var ogsaa ren. Med Tanken herpaa kunde man med forøget Velbehag ved Møllerens Bord nyde de der serverede 1. Klasses Svine-Koteletter - med Snaps og Øl til !

Aagaard fejrer befrielsen 1. maj 1945

Ved en Fejltagelse (falske Rygter) holdtes Festen allerede den 1. Maj 45 paa Møllen, hvor Humøret selvfølgelig var højt. Godsejer Ravn der egentlig var "under Jorden" var ogsaa tilstede. I Kaadhed gik jeg hen til ham og sagde, at det interesserede mig meget her at faa at se, hvorledes en, der var under Jorden, saa ud. Men straks replicerede Fru Ravn med Spørgsmaalet:"Spejler De Dem aldrig?"

Kapitulationen

Nogle Maaneder før Kapitulationen var Elise og jeg enige om, at naar den en Dag indtraadte, saa vilde vi da ikke vide, paa hvilket Ben vi skulle staa paa. "Men saa danser vi", foreslog jeg; og det bifaldt Elise.

Den 4. Maj 1945 var det Elises Fødselsdag, og den Aften var en Mængde af Vennerne forsamlet i hendes lille Stue til Chokolade-Gilde alt imens Radionen stod aaben. Og saa kom Meddelelsen: "Tyskerne har kapituleret". Øjeblikkelig rejste Elise og jeg os og fik den aftalte Dans paa en knap kvadratmeter Gulv; Pladsen var ikke større.

Afsked med Aagaard

Saa gik der kun faa Dage før min Hjemrejse i Selskab med Landstingsmand Jørgen Bjerg og et Par af hans Kolleger. Forinden maatte jeg jo have et Afskedsgilde med alle de rare Mennesker, jeg mest var kommet i Berøring med og hvoraf de fleste i kortere eller længere Taler glædede mig med elskværdige Tanker om mit Ophold i Aagaard.

Dette Gilde forløb særdeles fornøjeligt skønt vi blev snydt for Desserten: megen Is fra "Bøgely" - ved Ankomsten til Præstegaarden betroede Astrid mig med stor Beklagelse, at uvedkommende, som aabenbart ogsaa trængte til Isafkøling, mens Jacobsens var ude, havde hugget al deres Is, der stod parat til os, om end mod at lægge kontant Vederlag derfor - saa klarede vi os alligevel med Vinen og Vaflerne m.m., uden at det gjorde noget Skaar i Humøret. Dertil var Kapitulationsglæden for stor.

Og selv om jeg var lykkelig ved at rejse hjem fra Aagaard, have mit Ophold der hos Ægteparret Andersen, der taalmodigt og elskværdigt havde behandlet mig som et velset "Plejebarn" (jeg var kun 40 Aar ældre end Richard Andersen),

altsaa bortset fra min Længsel efter Familien og Hjemmet og fra den generelle af Besættelsen forårsagede Harme og Ængstelse kun været et lykkeligt Afsnit af mit Liv, der havde beriget mig med Taknemmelighed for Resten af dette.

Isidor Trier / Ole Svendsen

Redaktion af tekst og billeder: Jørgen Drostrup Andersen